

Martin Pecina: Kniha o knize aneb kdo vysází další H_aluzi?

Kniha a typografie

Martin Pecina

Host 2011, 224 stran

K titulu, o němž bude v následujících řádcích řeč, jsem se dostal díky doporučení svého šéfredaktora a již popis na stránkách nakladatelství Host vypadal velice lákavě. Počáteční nadšení vzápětí vystřídala ostražitost, ale nikoli vůči autorovi. K čemu všemu se „odsoudím“, pročtu-li bedlivě knihu plnou sazečských rad a vzápětí ji dám k přečtení Tomáši Čadovi? Jaký to bude mít dopad na jeho reflexi mé diletantské sazby? A vůbec – proč mi knihu doporučil? Po krátké rozvaze jsem se rozhodl všechna rizika podstoupit. Recenzi na knížku jsem zatím nepsal, navíc tahle knížka je trochu jiná, než ty, co v H_aluzi obvykle recenzujeme. Jde zčásti o odbornou literaturu, zčásti o soubor esejů a zamyšlení, jejichž hlavním tématem je kniha a knižní kultura obecně. Proto recenze tohoto titulu v H_aluzi své místo jednoznačně má.

Martin Pecina, autor novinky *Kniha a typografie*, pracuje jako grafik na volné noze a zabývá se zejména knižní úpravou (třeba právě pro již zmíněné nakladatelství Host). V oboru není žádným nováčkem, o čemž svědčí pořádná hromádka titulů, které již má za sebou. Není ale ani žádným ostrýleným bardem české typografie, a tak mne zpočátku jeho sebevědomá dikce trochu vytáčela. On to ostatně hned v úvodu avizuje: „Chtěl jsem vyrobit knížku, která by se dobře četla navečer v posteli. Nebo v tramvaji, ve vlaku, v restauraci. Pár esejů, trochu praxe a možná i krapet nezbytného skuhrání, které patří ke koloritu našeho oboru. Ale v první řadě text s názorem, třeba notně pokriveným.“ Opravdu to není žádná podbízává příručka o grafickém designu, jakých jsou na trhu desítky a všechny opatrně recyklují totéž. A fakt, že si autor knihu sám navrhne, napíše i vysází se mi

zamlouvá – nejen proto, že jsem se o totéž snažil u své diplomové práce, ale hlavně proto, že se tím otevírá možnost vzniku formálně i obsahově velice uceleného díla. Tedy v momentě, kdy autor má o čem psát, kdy umí psát a kdy ví, jak to celé vizuálně uspořádat. Pecina tohle všechno ví a umí, a přežijeme-li vtípky typu „Dnešní tiskové stroje už jsou sice mnohdy chytřejší než vaše bývalá přítelkyně (...)“, tak si knihu navečer v posteli i po ránu v tramvaji docela užijeme.

Titul *Kniha a typografie* je rozdělen do tří celků: první část je nazvána jednoduše *Kniha* a zahrnuje eseje o čtenářích, sběratelích, bibliofilech, designérech, o jejich pokoře a egoismu či o elektronických čtečkách. Posledně jmenované téma je předmětem eseje *Přítomná budoucnost elektronického čtení*, která byla ve zkrácené podobě otištěna také v dubnovém čísle časopisu Typo, do něhož Martin Pecina přispívá. Ve stati nejde jen o nadšené vítání nové technologie a formy čtení („Elektronický papír a elektronický inkoust jsou opravdovou alternativou (nikoliv náhradou) klasického papíru.“). Není to jen hořekování nad nedokonalým a ignorantickým přístupem k jeho kvalitě („Elektronická kniha na čtečce Kindle zpravidla vypadá jako hrubý rukopis (...), který teprve čeká na úpravce.“)... Autor nabízí konkrétní rady pro zlepšení stávající situace a ujišťuje, že náprava v zásadě není nikterak náročná – stačí, aby se část prostředků, určených pro vývoj hardwaru přeměrovala také do vývoje softwaru odpovídající kvality. K tomu je ovšem zapotřebí vyvinout na výrobce tlak, který mu dá dostatečně najevo, že nemáme v plánu ignorovat pětisetletý vývoj knižní typografie jenom kvůli změně média, ze kterého čteme. A také si uvědomit, že vývoj elektronických knih vede sice k větší demokratičnosti v jejich vydávání (odpadají náklady na tisk), tím ale také nutně roste naše zodpovědnost k tomuto procesu.

Ve druhé části, nazvané *Knižní grafika*, podnikneme exkurz do hlubin knihy jako takové – od věcí nepřehlédnutelných (třeba obálky) až po zdánlivě maličkosti (pomlčky, mezislovní mezery...). Martin Pecina není totiž žádný skrblik, a tak se o své poznatky, které v oboru knižní úpravy získává, dělí. Ať už prostřednictvím této knihy, nebo blogu Typomil.com. Neříká „dělám to správně“, říká prostě „dělám to takhle“. Je docela příjemné, přečíst si o tom, jak se dělá kniha,

v první osobě: „Grafickou úpravu začínám (...)“... Mám doma sice vyčerpávající *Praktickou typografii* (Kočička, Blažek, 2000), ale sahám po ní většinou, až když v sazbě řeším konkrétní problém – nepředcházím mu. Pecina pojednání o typografickém řemesle „zlidštuje“ a průběžně čtenáře motivuje – třeba ukázkami vlastní práce na konci této části knihy. A to mi – dost možná vzhledem k faktu, že sazbu nedělám za peníze, ale ve svém volném čase – sedí.

O tom, že to autor s knihami myslí dobře, svědčí řada pasáží, ve kterých zdůrazňuje celostní pojetí své práce a propojení obsahu (tedy textu) s jeho formou (knižní úpravou): „*Kniha je vlastně příběh, který začíná na obálce a končí v technické tiráži. A musí být od začátku až do konce jednotná, konsistentní, aby všechny její části byly v dokonalém souladu. To je hlavní smysl grafické úpravy a od toho se do značné míry odvíjí její výsledná kvalita.*“ Text totiž vybízí k určité úpravě a úprava zpětně ovlivňuje vnímání samotného textu. Je to začarovaný, ale nikoli bludný kruh – skýtá nekonečně širé pole působnosti: „*Je libo upravit finský thriller jako červenou knihovnu? Poezii jako sudeťácký román? Prousta jako šestákovou kovbojku? (...) Máchův Máj se dá sehnat ve více než stovce vydání. A můžete se klidně spolehnout, že i jeho známý obsah pokaždé působí trochu jinak.*“

Náplň poslední, nejtěžší části, naznačuje již její název – *Knižní písmo*. Pecina v ní popisuje fonty, použité v jeho knize a důvody jejich volby. Neberme to jako okatou reklamu písmům *Lapture* a *Comenia Sans*, nýbrž jako jisté završení praktické hodnoty knihy. „Čtenář-grafik“ ocení inspiraci a pohled do dílny svého kolegy, „čtenář-čtenář“ si na konkrétním příkladu uvědomí, jakou roli hraje u poctivé knižní práce dobře zvolené písmo a napříště možná zbystrí pozornost i u jiných titulů. A o to jde především! Krom toho, že Martin Pecina svým počinem nakopává sebevědomí a sebeúctu českým designérům a grafikům, otevírá oči laické veřejnosti a vybízí ji ke kritičnosti a zvýšeným nárokům na to, co se jim z nakladatelství, knihkupectví či elektronických obchodů dostává do rukou, knihoven a čteček.

Bylo by v tomto případě nezdvořilé zdržet se jenom u obsahu knihy. Je ale nejspíše dopředu jasné, že její grafické a knihařské zpracování bude výtečné. V úvodní eseji *Kniha kulturně-fenomenální* stojí:

„Bylo by přinejmenším naivní myslet si, že člověk si pořizuje knihy proto, aby je všechny přečetl.“ Kdybych neměl nutkání sepsat tuto recenzi, dovedu si představit, že bych si Pecinovu knížku zařadil do knihovny a nějakou dobu se na ni prostě jenom díval. Čistota a jednoduchost vyplývá z dobře rozmyšlené koncepce a z pečlivého zpracování detailů. Potěšilo mne například oddělování odstavců prostřednictvím mezery o šíři dvou čtverčků. Napoprvé, na straně 10, se možná lekne, že jde o chybu (na blogu Typomil.com si autor jednoho z komentářů stěžuje, že „strana 10 není zrovna umně zalomena“), ale rychle se na to zvyká.

Nad autorovým slohem a fórký jsem se také brzy přestal podívat (slovo *vyfikundace* občas zaslechnu, ale vidět to napsané? Pecka!), protože obsah textu byl pro mne velice výživný a Tomáš Pecina se má o co opřít – jeho tvorba není žádná na módní vlně svezené „plácnutí do vody, které sice nejprve vyvolá několik soustředných kruhů, ale hladina se pak za dlaní nevzrušeně zavře, jako by se nikdy nic nestalo.“ Princip mísení odborného a subjektivního textu (s převahou toho druhého) je pro daný obor jediné přínosem, protože pár typografických příruček v pravém slova smyslu už napsáno bylo.

Otázkou zůstává, jak to všechno poznamená H_aluzi. Protože ač jsem zprvu měl obavy, jak na mou práci bude nahlíženo „shora“, jsem teď o pár rad bohatší: „*Nejdůležitější je aspoň jednou za rok si vyskládat na podlahu hotovou práci a zhodnotit, jaká část z ní se podařila. Pokud to není aspoň třicet procent, člověk by měl okamžitě změnit návyky, klienty, partnerku nebo obor.*“ ...tak snad se u dalšího čísla opět shledáme!

/Miloš Makovský/
autor je absolventem KVK PF UJEP
a pracuje jako učitel
výtvarné výchovy na ZUŠ

Kresba archív autora